

“SITORA” SAYYOHLIK FIRMASI TARIXIGA BIR NAZAR

**Murodov Halim Salimovich, Buxoro davlat pedagogika instituti
“Ijtimoiy fanlar” kafedrası dotsenti, (PhD)**

A LOOK AT THE HISTORY OF “SITORA” TOURISM COMPANY

**Murodov Halim Salimovich, Associate Professor of the Department of
“Social Sciences” of the Bukhara State Pedagogical Institute, (PhD)**

ВЗГЛЯД НА ИСТОРИЮ ТУРИСТИЧЕСКОЙ КОМПАНИИ “SITORA”

**Муродов Халим Салимович, доцент кафедры “Общественные
науки” Бухарского государственного педагогического института,
(PhD)**

Annotatsiya: Mazkur maqolada Samarqand shahrida turizm sohasining rivojlanishi, “Sitora” sayyohlik firmasining tashkil etilishi, korxonaning sayyohlarni ko‘proq jalb etish borasida ijobiy burilishga turtki bergan chora-tadbirlari shuningdek, “Sitora” firmasi turistik faoliyatidagi muhim o‘zgarishlar hamda muammolari masalalari tahlilga tortilgan.

Kalit so‘zlar: O‘zbekturizm, turistik firma, “Sitora”, mehmonxona, Ipak yo‘li, “Aziya Eyr”, eksport, Samarqand Deklaratsiyasi, Tolyatti, Ko‘ksaroy.

Abstract: In this article, the development of the tourism sector in the city of Samarkand, the establishment of the tourism firm Sitora, the measures of the enterprise that gave impetus to a positive turn in terms of attracting more tourists, as well as the issues of significant changes and problems in the tourism activities of the company “Sitora” were criticized.

Keywords: Uzbek tourism, travel company, “Sitora”, hotel, Silk Road, export, “Aziya Eyr”, Koksaroy.

Аннотация: В данной статье были проанализированы вопросы развития сферы туризма в городе Самарканд, создание туристической фирмы “Sitora”, меры предприятия, способствовавшие позитивному повороту в привлечении большего количества туристов, а также важные изменения и проблемы в туристической деятельности фирмы “Sitora”.

Ключевые слова: узбекский туризм, туристическая компания, “Ситора”, гостиница, Шелковый путь, экспорт, “Aziya Eyr”, Тольятти, Коксарой.

KIRISH. Mustaqillikni qo‘lga kiritilishi bilan ming yillik moddiy-madaniy meroslarga ega bo‘lgan O‘zbekistonda ko‘p yillar davomida e‘tibordan chetda qolgan sayyohlik sohasiga qiziqish kun sayin orta boshladi. 1990-yillar boshidagi iqtisodiy inqirozni og‘ir ta‘sirini yengib o‘tish hamda boshqa sohalar qatori sayyohlik tizimini ham qayta tashkil etish jarayonini amalga oshirish bosqichlari kun tartibidan o‘rin olgan edi. Turizmning jahondagi

ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi ta‘sirining o‘sib borishi O‘zbekiston hukumatining ham e‘tiborini torta boshladi, chunki u nafaqat yangi ish o‘rinlarini yaratish imkonini bergan, balki xorijiy valyuta ishlab topish vositasi ham bo‘lgani ayni muddao edi. 1992-1995-yillarda O‘zbekistonda 65ta turizm sohasida faoliyat ko‘rsatuvchi litsenziya olgan sayyohlik firmalari mavjud bo‘lib, bu borada respublikadagi boshqa viloyatlarni solishtiradigan bo‘lsak,

<https://orcid.org/0000-0001-5564-8531>

e-mail:

murodovhalim645@gmail.com

Toshkentda 51ta, Samarqandda 9ta, Buxoroda 1ta, Xorazm viloyatida 2ta, Andijon va Fargʻonada 1tadan turizm sohasida faoliyat koʻrsatuvchi litsenziya olgan sayyohlik firmalari faoliyat yuritgan[1]. 1994-1995-yillarda amalga oshirilgan turizm sohasidagi xususiylashtirish jarayoni “Oʻzbekturizm” MK tarkibidagi mintaqaviy boʻlimlarda ham ijobiy tendensiyaning boshlab berishi natijasida sohada tadbirkor va shijoatli, keng qamrovli ishlar olib borish tajribasiga ega boʻlgan sayyohlik tashkilotlari va ularning zamonaviy fikrlaydigan kadrlarini yetishib chiqishiga sharoit yaratdi. Shu jumladan mazkur yillarda tashkil topgan turistik firmalar faoliyatini tahlil qilganimizda, sayyohlik yoʻnalishida samarali faoliyatni olib borgan Samarqand shahridagi “Sitara” firmasi ayniqsa katta eʼtibor qozonganini arxiv va davriy matbuot nashrlari orqali tahlil qilindi.

ASOSIY QISM. “Sitara” firmasi 1994-yil yanvarda Samarqand shahar hokimiyatining qarori bilan tashkil topgan. “Oʻzbekturizm” milliy kompaniyasi mintaqaviy boʻlimiga qarashli boʻlib, faoliyat davrida Turkiya, Pokiston, Xitoy, Birlashgan Arab Amirliklari, Isroil, Hindiston, Olmoniya, Tailand, Malayziya, Singapur. Angliya kabi juda koʻp mamlakatlarga xalqaro sayohatlarni tashkil etgan. “Sitara” firmasi jamoasi asosan oʻz ishini puxta biladigan, suyagi turizm sohasida qotgan xodimlardan iborat edi. Ularning saʼy-harakatlari, ishbilarmonligi va fidoiyligi bois oʻtgan qisqa muddatda firma jahon turizmi aloqalarida oʻz oʻrnini topdi. Buning isboti sifatida shuni alohida taʼkidlash joizki, 1994-1995-yillarda firma dunyoning istalgan mamlakati yoki shahriga sayohat uyushtirish imkoniyatiga erishgan edi. “Sitara” firmasi oʻz faoliyatida bozor raqobatiga ijodiy yondashuvlarni joriy etdi. Jamoada 12 nafar xodim ish oʻrni bilan taʼmilangan boʻlib, ular asosan 2 guruhga boʻlinadi. Birinchi guruhga turizm bilan shugʻullanuvchi Marat Devushev rahbarlik qilsa, ikkinchi guruhga tijorat ishlari boʻyicha Bashorat Hamroyeva boshchilik qilib, turistik jarayonlarni tashkil etishgan. “Sitara” firmasining bu guruhlardagi har bir xodimi vazifasi hamda masʼuliyati aniq belgilab berilganligi tufayli ishlarning barchasi qatʼiy reja va tartib asosida olib borilishiga imkon yaratgan. Shu bois “Sitara”

firmasi faoliyatida doimiy izlanish natijasida ilgʻor tajribalar, chet el turizmining anʼanalari, xalqaro ishonchli hamkorlar bilan aloqalar kengayib borgan. “Sitara” firmasi faoliyatining dastlabki davrida yaʼni, 1994-yilning birinchi choragida 20 million 95 ming soʻm daromad qilib, ishni muvaffaqiyatli boshladi. Firma oʻzining asosiy turistik faoliyatidan tashqari sayohat bilan birga tijorat ishlari bilan ham “Elegiya” deb nomlangan qahvaxona ham ochgan boʻlib, bu yerda Samarqand aholisi va mehmonlar hordiq chiqarish, muzqaymoq, turli milliy va Yevropacha ovqatlar tanovul qilishlari, har xil ichimlik-sharbatlarlar isteʼmol qilishlari yoʻlga qoʻyilgan[2]. Firmaning asosiy faoliyati turizm hisoblanganligi bois sayohat sohasidagi ishlar tobora rivojlanib, xalqaro aloqalari kengayib bordi. Dastlab Turkiyaga sayohatlar uyushtirdik. Hozir ham har hafta ikki gruppaga sayohatchilar Turkiyaning Istanbul shahriga haftasiga bir marta, Pokistonning Karachi shahriga, Birlashgan Arab Amirliklarining Dubay shahriga, Hindistonning Dehli shaharlariga, Xitoyning Pekin shahriga, Tailandning Bangkok, Patayya shaharlariga, Olmoniyaning Frankfurt va Mayne shahriga, Angliyaning London shahriga, Isroilning Tel-aviv shahriga, shuningdek Malayziya, Singapur mamlakatlariga sayohatlarni tashkil etishni yoʻlga qoʻydi. “Sitara” firmasi bozor iqtisodiyatining murakkab kechayotgan oʻsha davr sharoitida mahalliy turistik tashkilotlar bilan hamkorlikda ish yuritgan holda faoliyatini yanada kuchaytirdi. Ayniqsa, firmaning “Aziya Eyr” xalqaro hissadorlik kompaniyasi bilan hamkorlikdagi faoliyati ikki tomon uchun ham foydali boʻlganligini koʻrishimiz mumkin. “Aziya Eyr” xalqaro kompaniyasining xalqaro maydonda oʻziga xos tashabbusi va nufuzi katta ekanligi ham “Sitara” firmasi uchun foydali boʻlib, ulardan xalqaro turizm sohasidagi yangiliklar va tajribalarni oʻrgandi hamda hamkorlikda charter reyslar tashkil etib, Suriya, Turkiya, BAAGA sayohatlar uyushtirildi. Kompaniyalar bilan oʻzaro hamkorligi yanada kengaytirish rejalarimiz davom ettirilmoqda. “Sitara” firmasi qisqa muddatda Samarqand viloyati va shahri aholisi eʼtibori qozona oldi. “Sitara” firmasi har bir sayohatchining hujjatlarini tayyorlashga amaliy yordam koʻrsatish, guruh jamlangach, toki samolyot belgilangan

manzilga uchib ketgunga qadar bo'lgan barcha tashvish-u yumushlarni o'zi hamkorlar orqali hal qilishi va turistlar sayohatdan qaytib kelgach esa xoh Samarqand, xoh Toshkent aeroporti bo'lsin, hamma joyda transport xizmati tashkil etilgan. "Sitora" firmasi agar sayyohlar tunda qaytib kelsa, uy-uyilariga eltib qo'yishni ham o'z zimmasiga olar edi. Hatto, Urgut yoki Nurobod tumanlarida istiqomat qiluvchi sayyohatchilarni manzillariga yetkazib qo'yish ishlari amalga oshirilgan. Albatta, bu jihatlar mahalliy sayyohlarning firma xizmatlariga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga xizmat qilgan. Firmaning boshqa turistik tashkilotlardan farqi yana shundaki, sayyohlar qaysi mamalakatga borishmasin, ularning talab-istaklari asosida mehmonxonalar tanlanadi, sayohat marshrutlari belgilanadi. Chet ellarda eng tajribali gid-tarjimonlar hamrohligi ta'minlanishi ham xorijiy firmalar bilan shartnomalarga qat'iy rioya etilayotganligidan dalolat beradi. "Sitora" firmasi qishloq aholisiga ham xizmat ko'rsatishni yo'lga qo'yib buning uchun tuman markazlari o'zining filiallarini ochishni boshlab yubordi. Jumladan, Nurobod tumani hokimiyati bilan kelishib, bu yerda "Sitora" firmasi turizm bo'limi ochildi. Nurobodning o'zida sayyohlik guruhlar tashkil etilib, firma shu joyning o'zida xizmat ko'rsatishni boshlab yubordi. Keyingi qadamlarda Kattaqo'rg'on va Urgut shaharlarida ham sayyohlik bo'limini ochish rejalari yakuniga yetgan. Mahalliy hududlarda bo'limlarning ochilishi tuman va qishloq aholisi uchun ham juda qulay sharoitlar yaratilishiga olib keldi.

Zamonaviy turizm yangiliklarini joriy etishda faol bo'lgan "Sitora" firmasi Samarqand shahrini sayohatchilar shahriga aylantirish uchun xorijiy sayyohlar e'tiborini qozonadigan va qiziqishini orttiradigan xizmatlar va o'ziga xos obyektlarni bunyod etishga ham qiziqishlari katta bo'lgan. Masalan, Registon maydonida 50-60 metr balandlikka ko'tariladigan havo shari o'rnatilsa, har qanday sayyoh valyuta – dollar evaziga unga chiqib, yuqoridan Samarqand shahrini tomosha qilib zavq olishi rejasi mavjud bo'lib, havo sharini ishlatish uchun esa bitta mutaxassisni "Sitora" firmasiga ishonib topshirishsa, har jihatdan qo'llab-quvvatlashga tayyor ekanliklarini firma rahbari

Jamshid Nasrullayev o'z chiqishida taklif sifatida bildirib o'tgan[3]. Bu taklif sayyohlarni Samarqandda ko'poq vaqt davomida olib qolishga va bu boradagi daromadni oshirishga xizmat qiladigan zamonaviy yangicha xizmat turlaridan biri edi. Bu tashabbus yuqori tashkilotlar va shahar hokimiyatining e'tiborsizligi tufayli yana ancha yillar amalga oshmay qolib ketdi. Bu Samarqand turizm sohasida foydalanilmay kelayotgan imkoniyatlardan biri edi. Bu borada jahonning rivojlangan davlatlari amaliyotini tahlil qiladigan bo'lsak, xorijiy sayyohlarning o'rtacha bo'lish muddatini uzaytirish borasidagi holat rivojlangan sayyohlik mamlakatlarida 1992-yilda xorijiy sayohatchilarning o'rtacha sayohat muddati quyidagilarni tashkil etadi: Avstriya 4,9; Fransiya 7,1; Turkiya 8,3; Ispaniya 11,4; Isroil 20 tun. Xorijiy sayyohlarning O'zbekiston Respublikasida sayohat muddati 1992-yilda o'rtacha 2-3 tunni tashkil etar edi[4]. Bundan ko'rinib turibdiki, bu omilni kengaytirish katta ahamiyat kasb etib, sayohatchilarning ko'proq O'zbekistonda olib qolish orqali turistlardan keladigan daromadni oshiribgina qolmasdan, shu orqali soha bilan bog'liq tarmoqlarni rivojlantirish shuningdek, yangi turdagi ishlab chiqarish korxonalarini barpo etishga ham, zarurat ham tug'diradi. Milliy sayyohlik tizimini barpo etishda har tomonlama mukammal hamda qadriyatlarga tayangan xizmat ko'rsatish sohasini yo'lga qo'yish muhim ahamiyat kasb etadi. Ko'rsatiladigan qo'shimcha xizmatlar sohasini kengaytirish borasidagi xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, turistik majmua tuzilmalarida foyda olishning asosiy manbai sayyohlarga qo'shimcha xizmat ko'rsatish hisoblanadi. Qo'shimcha xizmat ko'rsatishdan tushumlar sohada olinadigan umumiy daromadning 50% tashkil etadi. O'zbekiston Respublikasida 1993-yilda qo'shimcha xizmatlardan tushumlar valyuta daromadlarida 1%dan oshmadi[5]. Mustaqillikning dastlabki yillarida yuqoridagi muammolar va iqtisodiy yetishmovchilikning kuchayishi bilan O'zbekistonga keladigan sayyohlar soni kamayib, sayyohlarni chet elga jo'natish esa ko'payganligi iqtisodiy samara bermasligi tufayli bu borada islohotlarni amalga oshirishni taqozo qildi. Turizm sohasida o'tkazilgan

tajriba hamda jahon amaliyotii sayyohlarni jo‘natish va qabul qilish o‘rtasida quyidagi nisbatni, ya’ni 70:30% qariyb mukammal deya dalolatlaydi. 1990-yillar boshida O‘zbekiston Respublikasida ushbu ko‘rsatkich 40:60%ni tashkil etdi, ya’ni mamlakatdan sayyohlik maqsadlarida 60 ming fuqaro xorijga chiqqan bo‘lsa, xorijdan 40 ming sayyoh bu yerga keldi[6]. “Sitara” firmasi asosan O‘zbekiston fuqarolarini xorijiy sayohatlarga uyborish bilan shug‘ullanib, bu borada tashkilotning korxona va tashkilotlar, xo‘jaliklar, kichik korxonalar va birlashmalar hamda muassalar rahbarlari, sayohatsevar fuqarolar diqqatiga quyidagi shaharlar: London, Frankfurt na Mayne, Dehli, Agra, Pekin, Bangkok, Patayya, Dubay, Karachi, Istambulga bir haftalik sayohatlar uyushtirgan edi [7]. Ushbu sayohatlar tashkil etilishi jarayonida reklama va targ‘ibot ishlarini ham olib borishgan. Sitara turistik firmasi bu sohadagi asosiy faoliyat yo‘nalishi asosiy daromad, ya’ni xorijiy valyuta olib keladigan kirish turizmini emas, balki chiqish – xorijga sayohatlarni ko‘proq qo‘llab-quvvatlashga xizmat qilgan.

XULOSA qiladigan bo‘lsak, “O‘zbekturizm” MKning Samarqand mintaqaviy bo‘limida 1990 – yillar davomida turizm va ekskursiyalar sohasini inqirozli holatdan chiqarish uchun “O‘zbekturizm” boshchiligidagi me‘yoriy-huquqiy hamda tashkiliy jihatdan chora-tadbirlar amalga oshirilishi natijasida yigirmaga yaqin turizm sohasidagi tashkilotlar hududiy byurolar, mehmonxonalar, kempinglar, turistik firmalar faoliyati yo‘lga qo‘yildi. Bu borada asosiy kamchilik mazkur hududda boshqa tarixiy markzalardagi kabi asosan tarixiy-madaniy turizm turining rivojlantirilishi asosiy o‘ringa ko‘tarilib, sohaning ziyorat, agroturizm, tog‘, sport, rekreatsioon, etnografik, ov sayohatlari, an’anaviy xalq bayramlari, doimiy ravishda turli tarixiy-madaniy tadbirlar, xalqaro forumlar va konferensiyalar, cho‘llarda ekstremal turizm, safari turizm, qishloq turizmi, turli sport turlari bo‘yicha xalqaro musobaqalar, ekoturizmni turistik mahsulot sifatida taqdim etish kabilar bo‘yicha aniq amaliy chora-tadbirlar, tizimli ishlar yo‘lga qo‘yilmadi yoki ilgari surilgan loyihalar qog‘ozda qolib ketdi. Jumladan

“Sitara” firmasi tashabbuslari kabi loyihalar. Tizimdagi kamchilik va muammolar ko‘p yillar davomida soha rivojiga salbiy ta’sir qilgan holda yangi turistik mahsulotlar yaratilishiga, sayyohlar auditoriyasi va geografiyasining kengayishiga, yangi servis xizmatlarining joriy etilishiga hamda turizm sohasining mamlakat iqtisodiyotida strategik mavqeni egallashiga imkon bermadi.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 8-ish, 179-182-variantlar.
2. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi, 1994 -yil 4-iyun, №22-son.
3. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi, 1994-yil 4-iyun, №22-son.
4. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 38-ish, 52-variantlar.
5. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 38-ish, 53-variantlar.
6. O‘zR MA, M-141-fond, 1-ro‘yxat, 38-ish, 53-variantlar.
7. Ham sayohat ham tijorat. Samarqand gazetasi, 1994-yil 4-iyun, №22-son.
8. Murodov, H. (2024). Buxoro turizmi xizmat korsatish sohasidagi ijobiy o‘zgarishlar (2000-2016-yillar misolida). *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(12), 132-138.
9. Salimovich, M. H. (2024). Taraqqiyot va marifat uchun kurashganlar taqdiri.
10. Salimovich, M. H. (2024). Harakatlar strategiyasi davrida viza siyosati.
11. Salimovich, M. H. Buxoro turizmi xizmat ko‘rsatish sohasidagi ijobiy o‘zgarishlar (2000-2016 yillar misolida).
12. Murodov, H. (2024). Buxoro turizmi xizmat korsatish sohasidagi ijobiy o‘zgarishlar (2000-2016 yillar misolida). *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(12), 132-138.
13. Murodov, H., & Rabiyeva, Z. (2024). The fate of those who fought for development and enlightenment. *Modern Science and Research*, 3(5), 840-843.
14. Murodov, H., & Sadriyev, M. (2024). Koreya tarixiga bir nazar. *Modern Science and Research*, 3(12), 817-822.